

ИЗ РАЗНИХ ДОМЕНА

Капетан I класе

ЉУБОМИР ПЕТРОВИЋ

ЕКОНОМСКИ РАТ

Индустриско-технолошка револуција условила је и омогућила масовно увођење ратне технике у оружане снаге¹⁾, које су све више и непосредније постајале зависне од економских предуслова сваке земље. Перманентни бројни пораст армија²⁾ током ратова XVIII, XIX и XX века и увођење опште војне обавезе, настали су као последица нових продукционих односа. Тако су развитак производних снага и адекватних односа производње условили на достигнутом степену развитка интеграцију привреде и рата, бришући границе између тзв. цивилног и војног сектора. Привреда је постала ратно средство првог реда. С тим у вези јавља се и економски рат као специфичан вид међудржавног деловања у савременим условима.

Економски (привредни) рат има за циљ слабење и дезорганизацију привредног живота непријатељске земље ради сламања њеног ратног потенцијала у целини. Он је неизбежан пратилац оружаног сукоба између држава или групација држава, али он се, често, води и у условима „мира“.

Није тешко прецизирати главне задатке економског рата за време оружаног сукоба. Они се састоје у:

1) У протекла три века дошло је до квантитативно новог односа у унутрашњој структури живе силе и технике у рату. Док је у ратовима XVII века, од укупних ратних издатака, 75% отпадало на персоналне расходе, а само 25% на материјалне расходе — што значи однос 4:1 у корист живе силе (исказано у вредносним показатељима), дотле у ратовима XX века имамо обрнут случај, тј. 4:1 у корист технике, узимајући за основу процене финансиски резултат опремања и одржавања армије. Међутим, у квалитативном погледу унутрашња структура ова два основна елемента оружаних снага, човека и технике, није претрпела битније промене. Човек, као произвођач средстава за вођење рата и као војник оперативне армије, био је и остао један од основних фактора оружаних снага, тако да се рат не може водити без активног присуства живе силе.

2) Анализа броја обострано ангажованих војника у минулим ратовима показује непрекидан и пораст оружаних снага:

— Северни рат 1700—1721 године	250.000	људи,
— Наполеонов поход на Русију 1812 године	810.000	„
— Кримски рат 1853—1856 године	2,370.000	„
— Руско-јапански рат 1904/5 године	990.000	„
— Први светски рат 1914—1918 године	69,000.000	„
— Други светски рат 1939—1945 године	110,000.000	„

- уништавању виталних индустријских и осталих привредних центара и извора противника;
- дезорганизацији непријатељске привреде;
- спречавању, односно, прекидању могућности снабдевања из иностранства било у облику увоза или међусавезничке помоћи;
- освајању непријатељских извора сировина;
- заузимању важних привредних рејона у којима су концентрисани индустријски и остали капацитети;
- диверзији и саботажи на непријатељским привредним објектима итд.

Ове основне задатке економског рата извршавају у првом реду оружане снаге. Међутим, много је теже прецизирати појам, функције, задатке и облике економског рата у случају када се државе не налазе у ратном стању у пуном смислу те речи. Јер, није увек у питању отворена економска блокада. Често је оштра борба за тржиште и изворе сировина замаскирана пропагандом о потреби међународне сарадње, о несебичној или бесплатној помоћи и сл. Историја међународних односа током протеклих деценија, а нарочито после Другог светског рата, пружа читав низ примера у том погледу.

У суштини сваког рата у прошлости осећали су се економски мотиви. Међутим, економски рат, у смислу о коме је овде реч, настао је тек са експанзијом капиталистичког начина производње. Али, утврђивање изразите границе између економског рата и капитализму својствених форми борбе за сировине и тржишта, није тако једноставна ствар, јер су они међусобно повезани и узајамно условљени. Ограничење на формално-правну анализу може одвести у ћорсокак, јер се борба за привредни, политички и војни престиж често води без објављивања или декларисања било које форме „хладног“ или „врвњег“ рата. С друге стране, девалвација националне валуте, царинска ограничења и трговински откази не могу се одмах и увек окарактерисати као елементи економског рата, мада су то, у основи потенцијални индикатори овог облика борбе.

Економски рат је уствари, низ отворених или прикривених привредних и других мера које имају за циљ слабљење или елиминисање ратног потенцијала могућног или фиксно одређеног противника. Он се може водити пре, за време или после оружаног сукоба држава.

У досадашњој пракси међудржавних односа јасно се манифестовао низ форми економског рата, као и канала, инструмената и оружја којима је вођен. Навешћемо неке од њих.

Специфичан спољно-трговински аранжман са повратним дејством. Непосредно пред избијање рата, потенцијални противници могу предузети низ економских мера на плану спољне трговине, чије ће се дејство на привредни потенцијал непријатеља осетити тек касније, у току рата. Тако, на пример, уочи руско-турског рата 1877/78 године Руси су увезли готово сва говеда из Анадолије, плаћајући за њих велику цену и на тај начин су после избијања непријатељстава иза-

звали велике тешкоће у исхрани турске војске на источном фронту.³⁾

Коришћење неутралних држава. Непосредни противници често користе услуге неке неутралне државе ради прибављања одређених производа, неопходних за успешно вођење рата. Ово је нарочито случај када се ради о стратешким и критичним сировинама и материјалима.

У току Првог светског рата Данска је спремила у својим складиштима толике залихе смрзнуте свињске масти, које би биле довољне да подмире војне потребе ове земље за наредних 13 година. Откривање овог поступка условило је брижљиву и корелативну истрагу, која је непобитно утврдила да је Данска уствари била канал за снабдевање Немачке.

Високе цене. За време Првог светског рата многа су добра из иностранства дошла у блокирану Немачку, јер је она за дефицитарне производе као што су нафта, бензин, уља, памук и др. плаћала изванредно високе цене, које су за 10 до 13 пута биле веће од мирнодопских.⁴⁾ Чај, какао, кафа и сл., важни артикли за прехрану војске, такође су увожени у Немачку из тзв. неутралних земаља захваљујући баш политици високих цена.

Према властитој статистици,⁵⁾ Шведска је извезла памука у Немачку:

1913 године
2.365 мтц.

1915 године
762.597 мтц.,

тако да се извоз памука у другој ратној години повећао за преко 322 пута у односу на стање непосредно пред Први светски рат. Овај памук Шведска је куповала у Енглеској, што значи да је, коришћењем високе цене као оружја економског рата и посредством треће, неутралне земље, Немачка уствари била снабдевена стратешким сировинама од свог непосредног непријатеља у рату.

Кријумчарење робе. У немогућности да легалним средствима прибаве дефицитарне стратешке и критичне сировине и материјале, од виталног интереса за ратну производњу, многе земље прибегавале су кријумчарењу. То је као канал економског рата коришћено како у прошлости тако и данас. У току Првог светског рата, ради елиминасања и пресецања овог канала непријатељевог снабдевања, Енглеска је унела памук и друге сировине и материјале на листу кријумчарске робе, примењујући веома оштре законске санкције против правних и физичких лица која су се бавила овом врстом недозвољеног промета.

Између два светска рата уведена је у многим државама тзв. црна листа у коју су убележавана сва предузећа која послују са непожељним иностраним партнерима. Фирма која би се нашла на овој

3) Генералштабни капетан турске војске Nakki Olpau: „Ekonomik Harb“, часопис „Ordu dergisi“, број 170 од јуна 1954 године, Анкара.

4) Paul Wiel: „Krieg und Wirtschaft“, Walter de Gruyter & Co, Берлин — 1938.

5) Ибидем.

листи била је бојкотована, док су њене трговинске операције свестрано ометане отвореним или прикривеним мерама државне власти и владајућих кругова власти земље или неке друге државе којој то није било у интересу.

САД су на пример, 1947 године издале специјалну наредбу која забрањује америчким грађанима склапање било каквог трговачког споразума о испоруци стратегиског материјала земљама источног блока или пак њихово посредовање у томе. У тој наредби се поред осталог каже: „Ко се не буде придржавао горње наредбе биће кажњен новчано са 10.000 долара глобе и затвором до 10 година.“⁶⁾

Овако драконска мера донесена је, између осталог, због тога што су бродови који би испловили из САД или других земаља, претоваривали робу на отвореном мору у бродове који су пловили према лукама источноевропских земаља. Тако се кријумчарење одржало све до наших дана, и нарочито се користи у току рата.

Клириншки споразуми могу бити инструмент економског рата. У спољнотрговинским односима потражилац није увек извор снаге. Често се и статус дужника може користити као средство одређеног притиска. Тако је на пример, Немачка уочи Другог светског рата била дужник балканским земљама на основу клириншког споразума. Претњом да неће платити дугове она је успела да националну економику ових релативно заосталих земаља подреди својој привредној политици; оне су постале тржиште робе коју је Немачка имала на претек. Из ових земаља, међутим, она је још раније увезла оно што је њој недостајало, пре свега индустријске сировине и прехранбене артикле, извлачећи на тај начин двоструку корист. Преливањем вишка рада, услед увоза сировина и извоза финалних производа, она је експлоатисала балканске земље. С друге стране, обим и структура спољнотрговинске размене били су диктирани искључиво интересима немачке привреде.

Царински рат. У епохама националног препорода и привредног и политичког осамостаљивања младих и новонасталих држава, често је долазило до тзв. Царинског рата између њих и економски развијенијих, најчешће суседних, земаља, са којима су до тада биле у таквим спољнотрговинским односима, који су обезбеђивали право ове веће, развијеније, земље (клаузулом најповлашћеније државе) на појачану међудржавну експлоатацију.

Да наведемо само један пример који ово потврђује. У циљу заштите интереса домаће привреде, а пре свега индустрије која се стварала у то време, Србија је 1904 године донела нову царинску тарифу по којој су повећани ставови на увоз индустријских производа из Аустро-Угарске. На ову меру Аустрија је одговорила затварањем границе према Србији, са циљем да изнуди повољније решење за пласман своје робе. Тако је отпочео између њих Царински рат, који је трајао од 1906 до 1911 године, са извесним прекидима од седам

⁶⁾ Цитирано према „*Ekonomik Harf*“, часопис „*Ordu dergisi*“, бр. 170 од јуна 1954 године, Анкара.

месеци, који су чињени ради постизавања неких споразума.⁷⁾ Међутим, намера Аустрије да на овај начин економски потчини Србију, није успела. Напротив, ефекат је био супротан. Србија је у току Царинског рата успела закључити зајам у Француској, и тај зајам кој је обезбедио прибављање потребног наоружања. Осим тога, склопила је трговинске уговоре са другим државама, осигуравајући на тај начин извоз својих пољопривредних производа, који су претстављали најважнију ставку у њеној спољнотрговинској размени. Затварањем границе престао је прилив индустријске робе из Аустрије, што је веома стимулативно деловало на домаће инвестиције па је то убрзало развој индустрије у Србији.

Илегално и масовно убацивање фалсификованих новчаница. Овој форми економског рата често се прибегава и то не само у току ратних дејстава (као што су то практиковали Немци у току II св. рата) већ и у миру. Да се и овде послужимо примером. После окончања Првог светског рата у скоро свим југословенским земљама налазио се у оптицају аустроугарски новац, тзв. круна. У циљу стварања дезорганизације и хаоса у југословенској привреди, из Аустрије су у току 1919—1920 године убациване велике количине ове валуте, која услед извршене замене више није била у оптицају на територији Аустрије. Ово је наносило велике штете привреди новостворене и недовољно консолидоване земље, изазивајући несигурност и неповерење код становништва у погледу вредности новчаница, кочило размену добара и ометало нормализацију прилика у покрајинама које су биле веома неравномерно развијене. Државна власт у тадашњој краљевини СХС предузимала је низ мера у циљу спречавања ове непријатељске акције. Између осталог, вршено је „маркирање“ новчаница. На свакој легалној круни утискиван је знак у облику кукурузног клипа, чиме се желело олакшати распознавање „правих“ од „лажних“ новчаница. Ово је само привремено ублажило негативне последице диспропорције између робних и новчаних фондова, јер су и органи, који су организовали убацивање новчаница, такође пребегли „маркирању“. Тек са емисијом новог, првог југословенског новца, који је био штампан у Француској, укинуто је шаренило разних врста новчаница (српски динар, аустриска круна, немачка марка, бугарски лев и др.), тако да је тек тада могао бити елиминисан у потпуности непријатељски утицај Аустрије у овом погледу.

Ембарго (забрана увоза). Овај облик економског рата првипут је уведен одлуком председника САД Џеферсона 1 децембра 1807 године.⁸⁾ Основни циљ ове мере био је да се затворе сви путеви спољне трговине и да се рад творница и производња ратног материјала учине зависним од сопствених извора сировина.

⁷⁾ Др Никола Вучо: „Привредна историја народа ФНРЈ“, стенографске белешке, Београд — 1952; стр. 192—194.

⁸⁾ Edward Mead Earle: „Makers of modern strategy“, Copyright, 1952, by Princeton University Press; глава VI.

У процесу историског развитка функције ембаргоа су у извесном смислу еволуирале, тако да је он од средства самоодбране постао инструмент за дејствовање на привредни потенцијал противника. Ембарго се примењује у данашњим условима ради спречавања снабдевања противника неопходним стратегиским и критичним материјалима потребним за рат. У периоду заоштравања односа Исток — Запад, непосредно после Другог светског рата, ембарго је био један од најчешће коришћених инструмената хладног рата. Посебним законом САД забрањена је отпрема стратегиског материјала из Америке у источноевропске земље; ограничено је одашиљање и друге робе коју су амерички грађани купили у осталим земљама. Још увек се на листи забране налази преко 150 артикала. С друге стране, за извоз свих других материјала из САД, у земље Источне Европе и Кине, материјала који нису захваћени забраном, потребно је специјално одобрење Стејт департмента.

Трговачка и економска блокада. Трговачка блокада претставља један од најстаријих инструмената економског рата. Штавише, она је наша своје место и у кодексу ратних норми и обичаја. Помиње се још у Париској декларацији о поморском рату од 1856 године и у нератификованој Лондонској декларацији о поморском праву. Остваривана је кружним стражарским ланцем ратних бродова близу непријатељске обале, тако да се покушај пробијања ланца повезивао са опасношћу за пробијача блокаде. У времену до Другог светског рата искристалисала су се три степена трговачке блокаде:⁹⁾

а) Ефективна блокада, која ретко доводи до успешног затварања једне земље;

б) Папирна блокада — правно пооштравање, које с другим помоћним средствима омогућује далекосежније затварање обруча око одређене земље у циљу спречавања довоза; и

в) Уништавање бродског простора. Ово је најефикаснији степен трговачке блокаде, који иде упоредо са борбеним дејствима оружаних снага.

Трговачка блокада претставља блажу варијанту блокаде уопште, која је углавном повезивана са дејствима на мору. Економска блокада претставља оштрију, комплекснију блокаду која свеобухватније по простору и интензитету делује на привреду одређене земље.

Међународни развитак после Другог светског рата и посебно односи међу социјалистичким земљама обогатили су, нажалост, теорију и праксу економске блокаде. У циљу изнуђивања одређеног политичког решења, СССР и остале источноевропске земље спроводили су у периоду од 1948 до 1955 године економску блокаду ФНРЈ, која се карактерисала отказивањем свих трговинских уговора и поништавањем осталих спољнотрговинских аранжмана. Ово је било утолико теже по ФНРЈ с обзиром да је највећи део југословенског спољно-

⁹⁾ Paul Wiel: „Krieg und Wirtschaft“, Walter de Gruyter & Co, Берлин — 1938.

трговинског пословања до 1948 године био оријентисан према Совјетском Савезу и осталим земљама Источне Европе.¹⁰⁾ Међутим, и поред веома озбиљних тешкоћа, Југославија је успела да у периоду од 1949—1953 године изврши преоријентацију своје спољнотрговинске размене и извојује основну стратегиску битку за реализацију своје концепције националног развика социјалистичке економике у складу са сопственим условима.

Окупација производног рејона и његово уклапање у економски потенцијал агресора. Окупацијом производног рејона постиже се: а) смањивање или елиминисање економског потенцијала противника и б) повећање сопственог економског потенцијала. У периоду Другог светског рата Немачка је обилно користила производне капацитете окупираних земаља Европе. Само на територији Француске, Чехословачке и Белгије за немачке оружане снаге су радиле 44 фабрике авиона, 17 завода и творница за производњу мотора, као и многе друге фабрике за производњу тенкова и осталог ратног материјала и опреме. Међу њима су истакнуто место заузимали високо развијени и специјализовани капацитети за ратне испоруке као што су Рено, Крезо, ФН и Шкода. Само су Шкодини заводи у Чехословачкој могли снабдевати око 45 немачких дивизија свим потребним материјалом и опремом. Индустрија моторних возила Француске произвела је по 600.000 аутомобила годишње. Капацитети ове земље произвели су за Немачку само у прве две године рата око 5.000 локомотива и 250.000 вагона.¹¹⁾ Немачка је приграбила француске залихе виталних сировина: 42.000 т бакра, 27.000 т цинка и 19.000 т олова. Од Француске, Холандије и Белгије опљачкано је 8,8 милиона тона петролејских производа, а индустрија за производњу и прераду нафте у Румунији повећала је ратни потенцијал Немачке за 5,5 милиона тона петролејских производа годишње. Према процени Управе за економско вођење рата САД, Немачка је у периоду Другог светског рата експлоатисала богатства окупираних земаља Европе у вредности од 9 милијарди фунти стерлинга, што претставља двоструки износ предратног годишњег националног дохотка Немачке.¹²⁾

Уништавање средстава за производњу. Кулминацију веома разноврсних манифестација економског рата у савременим условима претставља непосредно уништавање средстава за производњу. Ова форма економског рата уклапа се у операције оружаных снага и примењује, по правилу, у периоду отворених непријатељстава.

¹⁰⁾ Овом економском блокадом Југославија је оштећена за преко 900 милиона долара. Испорука инвестиционе опреме за капиталну изградњу, која је била у пуном замаху, нагло је обустављена, чиме је доведено у питање подизање многих објеката тешке индустрије. Главна мета економске блокаде био је Први петогодишњи план привредног развика ФНРЈ за 1947—1951 годину, који је морао бити продужен за годину дана.

¹¹⁾ Сборник материјалов по историји военного искусства великой отечественной войны, том IV, страна 370.

¹²⁾ Н. Вознесенски: „Ратна економика СССР у периоду Отаџбинског рата“, Београд — 1948, стр. 139—140.

Уништавање средстава за производњу постиже се на више начина:

- 1) спољним разорним дејством: бомбардовањем из ваздуха, са копна и са мора;
- 2) унутрашњим разорним дејством: диверзијама и саботажама;
- 3) одвлачењем или уништавањем при повлачењу било сопствених или непријатељских јединица.

У току Другог светског рата доминирало је уништавање средстава за производњу противника бомбардовањем из ваздуха. Само у периоду од фебруара 1943 до почетка 1945 године на Немачку и окупиране земље Европе Савезници су бацили 2,697.473 тона бомби, што просечно износи око 1.500 тона дневно. Процент извршених авиополетања у току шест година рата у циљу напада на индустријске и саобраћајне објекте износи 73⁰/₀ од укупног броја авиополетања у том раздобљу.¹³⁾ Ваздушни напади на немачку индустрију и саобраћај у великој мери су утицали на смањење ратне производње и поред веома добро организоване ПАО.

Из доњег прегледа се могу видети последице напада из ваздуха на месечну производњу¹⁴⁾ ратног материјала Немачке у току Другог светског рата.

Назив производа	Јединица мере	Производња пре бомбардовања	Производња после бомбардовања
Авиони	комада	3.375	2.630
Камјони	"	3.000	2.000
Тенкови	"	2.100	1.762
Нафта	тона	150.000	40.000
Синтетичка гума	"	17.000	2.000

Број радника избачених из процеса производње на територији Рајха, услед смрти, рањавања, чишћења рушевина, и др. достигао је износ од 4,500.000 људи.

У Великој Британији је у периоду 1940—1945 године, као резултат немачких напада из ваздуха, порушено и разорено 12.000 фабричких зграда.

Унутрашње разорно дејство у форми диверзија и саботажа на производним снагама противника коришћено је у периоду Другог

¹³⁾ Генералмајор Виктор Бубањ: „Самостална офанзивна дејства авијације“, ВД бр. 8/1954.

¹⁴⁾ Ова табела формирана је на основу података из следећих извора: — Извештај англоамеричке комисије о учинку стратемске авијације у току Другог светског рата на економски потенцијал Немачке и окупираних земаља Европе;

— Генерал Шасен: „Историја Другог светског рата 1939—1945 године“, ВИЗ „Војно дело“, Београд — 1955.

светског рата. У условима евентуалног будућег рата оно би било нарочито примењивано.

Одвлачење, онеспособљавање или уништавање средстава за производњу при повлачењу сопствених или непријатељских јединица претставља једну од најстаријих и најефикаснијих форми економског рата, која се често и у великим размерама користи за време оружаног сукоба. Концепција „попаљене земље“ први пут је веома успешно примењена од стране Кутузова за време Наполеоновог похода на Русију 1812 године, затим у Америчком грађанском рату 1865 године, у периоду Отаџбинског рата 1941—1945 године¹⁵⁾, као и у Корејском рату 1950—1953 године. Свеобухватност савременог рата и његова интеграција са привредом условљава да сектор дејства овог вида економског рата постаје сваки даном све већи. Док су у Другом светском рату индустрија и саобраћај претстављали доминантне стратешке објекте, за време рата у Кореји разарање незапамћених размера пренело се и у област пољопривреде. Тако на пример, приликом свог повлачења пред кинеско-севернокорејском офанзивом од 26 новембра 1950 године, трупе Уједињених нација примењивале су методично рушење села.

Треба истаћи на крају, да је једно од противсредстава економског рата аутархија. Она претставља самозадовољење потреба одређене земље у свим основним сировинама и материјалима. Она је, уствари и настала као противсредство трговачке и економске блокаде. Први пут је успешније примењена у Немачкој за време Првог светског рата. С обзиром да није располагала, или не у довољним количинама, неким основним стратешким сировинама и материјалима, као што су вуна, памук, нафта, каучук и сл., Немачка је и у току Другог светског рата прибегавала аутархији у циљу задовољавања својих приоритетних ратних потреба. Производња синтетичког бензина, вештачких влакана, синтетичког каучука и др. достигла је у том периоду велике размере. Да наведемо само, примера ради производњу синтетичког бензина у Немачкој за време Другог светског рата.

1939 године	2,000.000 тона
1943 —”—	5,040.000 тона
1944 —”—	6,014.000 тона

Ови подаци показују да се немачка производња синтетичког бензина за пет година рата утростручила.

¹⁵⁾ Отаџбински рат СССР-а 1941—1945 године претставља комплексан пример илустрације овог облика економског рата.

Приликом свог повлачења у првим месецима рата, Совјети су, између осталог, евакуисали испред Немаца 1.360 крупних, углавном ратних, предузећа склонивши их на Урал, у Западни Сибир, Средњу Азију и Казахстан.

С друге стране, приликом свог повлачења са окупираних територије СССР-а, Немци су разрушили или опљачкали 31.850 завода, фабрика и индустријских предузећа, 1.876 совхоза, 2.890 машинско-тракторских станица, 98.000 колхоза, 216.700 магацина, 4.100 железничких станица и др.

Аутархистичке тенденције запажене су и у ратној привреди САД у току Другог светског рата. У 1940 години на пример, укупна производња природног каучука у свету износила је 1,000.000 тона. После окупације од стране Јапана појединих земаља Југоисточне Азије (Индокине, Малаје и Индонезије), главних произвођача природног каучука, САД и Велика Британија нашле су се у веома критичном положају, обзиром на значајну улогу каучука за ратну производњу. Ради савлађивања дефицитарности, САД су биле принуђене инвестирати милијарду долара у изградњу фабрика за производњу вештачког каучука. Продукција ових творница износила је 1944 године око 1,000.000 тона, што значи да је достигла ниво предратне производње природног каучука у свету. Међутим, у првим годинама после Другог светског рата производња синтетичког каучука у Америци нагло је опала, услед нерентабилности и неекономичности продукције у условима мирнодопске привреде.

И поред тога што је била савезник Јапана, који је за време рата експлоатисао изворе природног каучука, Немачка је такође, с обзиром на велику потражњу каучука у ратној производњи била упућена на продукцију синтетичког каучука. Док је она у 1933 години износила само 1.000 тона, за време највећих ратних напрезања — 1944 године — достигла је ниво од 133.000 тона, што значи да се повећала у току 11 година за 133 пута.

Идеал аутархистичких тенденција никада није могао бити достигнут, јер су све већа интеграција светског тржишта, неравномеран размештај природних извора сировина, међународна подела рада и хетерогени захтеви савремене технологије у веома разноврсним сировинама и материјалима, условили већу или мању зависност једне државе од друге у погледу бројних сировина и материјала стратешке важности. Аутархија по сваку цену је веома неекономична и нерентабилна мера јер изискује велика финансиска средства, захтева посебне услове (време, научно-истраживачку основу и сл.). Тако да се може само донекле бранити са војничког и ратно-привредног становишта. Што се тиче економског аспекта, она у савременим условима може бити само пролазна појава и примењивати се једино у изванредно тешким и сложеним околностима, најчешће као противсредство економске блокаде.

У условима када рат више није само судар оружаних снага, већ ратних потенцијала противника у целини, у коме армија претставља само једну од компонената рата, разноврсни облици економског рата заузимају веома истакнуто место у основним концепцијама ратне доктрине сваке земље савременог света.